

HERINNERINGEN AAN JAN VAN DALSUM (1921 - 2000)

Dick F. Hoeksema

Jan van Dalsum (1921 - 2000)

Toen ik in 1977 uit het hoge noorden verhuisde naar Middelburg, had ik een lijstje op zak met namen van Zeeuwse malacologen. Ik kende hen van hun publicaties en zij zouden me zeker op (schelpen)pad kunnen helpen in het voor mij onbekende Zeeland. Op dat lijstje stond ook 'J. van Dalsum'.

In november 1982 stond ik op de stoep van Hofplein 9. Van Dalsums meldingen van recente *Cardium exiguum* en *Odostomia plicata* uit het Kanaal door Walcheren hadden mijn nieuwsgierigheid gewekt. Hij had geen telefoon en het leek me het handigste maar gewoon aan te bellen. De heer Van Dalsum bleek thuis en liet me gastvrij binnen. Een knapperende kachel, gestookt met sinaasappelkratjeshout, verspreidde in de keuken een behaaglijke warmte. "Gratis brandstof" lichtte hij toe. "Ze worden anders toch maar weggegooid". De heer Van Dalsum was niet gehecht aan luxe. Er ontspon zich direct een geanimeerd gesprek over van alles en nog wat. En ja, die schelpjes die had hij ook, maar hij had er al een poos niet naar omgekeken en zou ze op moeten zoeken. Dus daar zou ik nog een keer voor terug moeten komen. Hij hield zich al jaren bezig met het kweken van *Fuchsia's*, in allerlei kleuren en vormen. Daarnaast was hij filatelist en muntenverzamelaar. De schelpen waren een beetje op de achtergrond geraakt. Maar met enthousiasme verhaalde hij van zijn vondsten, waaronder die uit een laag klei op de bodem van een kar die na de oorlog uit het Kanaal door Walcheren was getrokken. We maakten een afspraak voor een volgende keer... Wederzijdse bezoeken, met onregelmatige tussenpozen, volgden. Dit resulteerde zelfs in een gezamenlijk artikel in het Correspondentieblad (1986).

Jan van Dalsum is geboren op 19 september 1921 in Kota Radja, het huidige Banda Aceh. Hij groeide op in Nederlands-Indië en westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Zijn belangstelling voor weekdieren was al vroeg gewekt: als twaalfjarige kende hij al de krachtige werking van 'slekk'n mee bruune suiker' (1984). Na de middelbare school, tijdens de moeilijke oorlogsjaren, studeerde hij biologie in Leiden. Hij deed daar ook malacologisch onderzoek (1947), maar ontplooipte pas echt allerlei malacologische activiteiten nadat hij teruggekeerd was naar het ouderlijk huis in Middelburg. In Zeeland lagen de onderwerpen voor het oprapen. Hij publiceerde in *Basteria*, het Correspondentieblad, *Het Zeepaard* en *De Levende Natuur*. In 1948 was hij korte tijd mederedacteur van *Het Zeepaard*. Hij was biologieleeraar, eerst in Middelburg, later in Vlaardingen, en reisde steeds met de trein op en neer. Zijn vader overleed in de zestiger jaren, zijn moeder begin jaren zeventig. Vanaf die tijd bewoonde Jan van Dalsum het herenhuis aan het Hofplein alleen. Toen ik hem leerde kennen, was hij al gepensioneerd.

Jan had een brede belangstelling en een kritische kijk op de maatschappij. Hij trok zijn eigen koers en zijn contacten waren hoofdzakelijk van functionele, zakelijke aard. Van zijn medemens had hij, ook in moeilijke tijden, geen gunsten nodig. Maar met malacologische onderwerpen raakte je bij hem een tere snaar; daarover kon je urenlang met hem bomen en dan stelde hij samenwerking en nauwere contacten wel degelijk op prijs. Zijn brommertje bracht hem op Walcheren waar hij maar wilde. Met op zijn hoofd een grote helm, die hij zelfs in de supermarkt niet afzette. Hij is ooit een keer in z'n eentje op de brommer naar Quiberon in Bretagne gereden. En overal bemonsterde hij de weekdierenfauna. Als het kon van eenzelfde soort (asperine-) buisjes vol: "Dan krijg je een beeld van de variabiliteit".

In 1995 sloeg het noodlot toe. Jan werd getroffen door een ernstige hersenbloeding, die hem half verlamde. Na enkele weken in het ziekenhuis, volgden vele maanden van revalidatie. Uiteindelijk herstelde hij zo goed, dat hij terug kon naar huis. Maar Hofplein 9 was niet meer geschikt voor hem. Zijn schelpencollectie ging naar Naturalis. Hij verhuisde naar een aanleunwoning van het Roggeveenhuis aan de Gerbrandylaan te Middelburg en nam zijn schelpenboeken en een stapel romans mee; de romans gaf hij één voor één na lezing weg. Het herenhuis en de resterende inventaris verkocht hij. Zijn brommer had plaats gemaakt voor een elektrisch wagentje en nog steeds trok hij erop uit, zij het dat zijn actieradius aanmerkelijk kleiner was geworden. Nog eenmaal schreef hij een artikel (1998); met zijn linkerhand, want zijn rechter wilde niet meer. In gesproken en geschreven woord was hij nog de oude.

Eind maart 2000 kreeg hij opnieuw een hersenbloeding, helaas met zulke ernstige gevolgen dat hij daaraan op 3 april in het Vlissingse ziekenhuis overleed. Hij had geen nabestaanden. De begrafenisadvertentie was opgesteld door de notaris. Naast de notaris, waren enkele vertegenwoordigers van het zorgcentrum en het ziekenhuis, mijn vrouw en ik bij de begrafenis aanwezig. Zijn vermogen heeft Jan van Dalsum geheel nagelaten aan organisaties waarbinnen hij zijn passie, de natuur, kon uitleven. De Nederlandse Malacologische Vereniging, waarvan hij bij zijn overlijden 60 jaar lid was, bedacht hij met maar liefst € 50.346,31!!! Hij kon niet duidelijker tot uitdrukking brengen wat de natuur in het algemeen, en de malacologie in het bijzonder, voor hem tijdens zijn leven heeft betekend. Met dit legaat heeft Jan van Dalsum bovendien een geweldige impuls gegeven om anderen ook na zijn leven tot diezelfde belangstelling te stimuleren..

Publicaties van Jan van Dalsum, in chronologische volgorde (CB = Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging):

- DALSUM, J. VAN, 1947. De kleurvariëteiten van *Planorbis corneus* (L.) – *Basteria* 11(4): 100-109; erratum 12(1): 12.
- , 1947. Over het voorkomen van *Cardium exiguum* Gmelin in Nederland. – *Basteria* 11(4): 109-111.
- , 1948. Over het voorkomen van *Fruticicola striolata* (C. Pfeiffer, 1828) in Nederland. – *Basteria* 12(1): 4-7.
- , 1948. Het ontstaan van monstrositeiten bij poel-slakken. – *De Levende Natuur* 51(3): 33-40.
- , 1950. Het voorkomen van *Philine alata* (Forbes, 1844) in Nederland. – *Basteria* 14(1-2): 15.
- , 1950. Over *Paphia decussata* (L.). – *Het Zeepaard*, 10(2): 16.
- , 1950. Vondsten van recente *Cardium exiguum* (Gmelin) in ons land. – *Het Zeepaard* 10(2): 17-19.
- , 1950. Een vraag over *Nucula laevigata* J. Sow. 1818. – *Het Zeepaard* 10(2): 22-23.
- , 1951. Over de invloed van de temperatuur op de kleur van *Planorbis corneus* (L.) var. *rubra* Oldham. – *Basteria* 15(3-4): 59-61.
- BLOKLANDER, A.E.M.H., & —, 1951. *Odostomia plicata* (Montagu, 1803), een nieuwe aanwinst voor onze fauna. – *Basteria* 15 (1-2): 13.
- BLOKLANDER, A.E.M.H., & —, 1953. Het aanspoelen van fossielen op de Zeeuwse stranden. – *Het Zeepaard* 13(3): 42-45.
- DALSUM, J. VAN, 1959. De identiteit van *Leda excisa* Nyst, non Philippi. – *Basteria* 23(1-2): 29-30.
- , 1959. *Aloides gibba* (Olivi, 1792) in Nederland. – *CB*, 79: 783.
- , 1960. De slottanden van onze Ensis-soorten. – *CB* 90: 917.
- , 1964. *Theba pisana* (Müll., 1774) en *Helicella cespitum* (Drap., 1801) in Nederland. – *Basteria* 28(1-2): 10-11.
- , 1984. Een parel in *Helicella ericetorum* uit Zuid-Limburg. – *CB* 217: 1502-1503.
- , 1984. Slekk'n mee bruune suiker. – *CB* 221: 1623-1624.
- & D.F. HOEKSEMA, 1986. Een inversodonte *Parvicardium* en een 'onbekende' *Odostomia* uit het Kanaal door Walcheren, met een onderzoek naar de aanwezigheid van *Cardium hauniense* in dit kanaal. – *CB* 231: 174-180.
- , 1986. The identity of *Altenaeum nortoni* Spink, 1972 (Bivalvia, Condylorcardiidae) and its occurrence in the Netherlands. – *Basteria* 50(1-3): 9-12.
- , 1998. Nogmaals over *Lauria cylindracea* in Nederland. – *CB* 302: 50-51.